

Parteneriatul cu Alianța Nord-Atlantică – mecanism de valorificare a opțiunii europene

Victor JUC,
doctor habilitat în politologie, profesor cercetător,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

Silvia MÎTCU,
competitoare,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

On the basis of the above we determined that the relations between the Republic of Moldova and NATO are marked essentially by two factors, the status of neutrality auto-proclaimed the presence of the Russian Federation, both having repercussions in relation to the problem of identifying viable solutions to the conflict in the eastern region. The Republic of Moldova can not ignore the partnership with such an important actor, NATO, even if it is not on the list of priorities of the Organization, the lack of evidence guest list at the Chicago Summit.

Currently the Euro-Atlantic integration of the Republic of Moldova does not sit on the agenda, especially due to constitutional difficulties, geopolitical mentality and character, but the partnership with NATO remains a sustainable opportunity to capitalize, including the military dimension (modern armament National Army), political (providing support organizations to promote national interests) and non-military, joint projects (purchase of equipment and technology).

R.S.S. Moldovenească a fost o componentă a Uniunii Sovietice, antrenată prin Organizația Tratatului de la Varșovia în conflict cu Alianța Nord-Atlantică, situație care n-a putut să nu-și lase amprenta asupra mentalităților, percepției și evaluării, chiar și după încheierea conflagrației globale dintre cele două grupări. V. Lupan a subliniat în această ordine de idei că propaganda anti-NATO desfășurată intens în Uniunea Sovietică „mai are impact asupra percepției Alianței de către cetățenii Republicii Moldova”, alimentând o atitudine rezervată în anumite cazuri și chiar antipatia. [1, p. 142] Totuși primele contacte diplomatice dintre părți au avut loc la reuniunea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică din 20 decembrie 1991 de la Bruxelles, reuniune permanentă de consultări între foștii adversari în probleme de securitate europeană. Peste doi ani, la 10 ianuarie 1994, Organizația a lansat Programul Parteneriatul pentru Pace, inițiativă la care

Republica Moldova a aderat peste două luni, la 16 martie, semnând Documentul-cadru al Programului. Participarea la această inițiativă importantă de angajare și aprofundare a cooperării între aliați și parteneri prin dezvoltarea în comun a unui set de instrumente și transformarea ideilor în acțiuni a permis Republicii Moldova, pe de o parte, aplicarea experienței internaționale în construcția și modernizarea sectorului național de apărare și securitate, iar pe de altă parte, inițierea și diversificarea activităților nemilitare. Programul este un mecanism de cooperare și nu presupune obligativitatea aderării la NATO, ci identificarea soluțiilor pentru stabilirea încrederii și realizarea proiectelor comune pe filiera Alianță – state-partenere. Prin aderarea la acest program, Republica Moldova a urmărit contractarea asistenței euroatlantice în promovarea reformelor democratice și modernizarea sectorului național de securitate și apărare, dată fiind

individualizarea relațiilor cu Alianța pentru a realiza prioritățile proprii de cooperare. Notăm că „în condițiile statutului de neutralitate permanentă, participarea Republicii Moldova la Parteneriatul pentru Pace reprezintă singura oportunitate de cooperare activă cu Organizația Nord-Atlantică, fiind elaborat în acest scop un program individual”. [2, p. 713]

V. Lupan a identificat cinci etape în evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Alianța Atlanticului de Nord prin intermediul Parteneriatului pentru Pace: 1. semnarea Documentului-cadru; 2. elaborarea Documentului de prezentare; 3. publicarea compendiului de propuneri de exerciții și pregătiri profesionale, perfectarea Programului Individual de Parteneriat; 4. aderarea la Procesul de Revizuire a Parteneriatului; 5. adoptarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului. [3, p.145]

La aceste cinci etape am adăuga încă una, a șasea, care, firește, nu putea să se regăsească în elaborarea menționată din cauza limitelor cronologice care le încadrează. Etapa a șasea ține de prezentarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului reînnoit, care a venit cu unele ajustări și actualizări ale documentului precedent.

Notăm că Programul Individual de Parteneriat a devenit gradual un instrument de cooperare multidimensională care include, pe de o parte, componenta militară de apărare (controlul asupra armamentului, protecția civilă, prevenirea și gestiunea situației de criză, pregătirea cadrelor), iar pe de alta, domenii nemilitare (cercetarea științifică, protecția mediului). Unul dintre conceptele-cheie ale Programului este „autodiferențierea”, în sensul că fiecare participant, în funcție de interesele sale, își asumă acțiunile pe care le consideră necesare și le implementează, cooperarea în asemenea manieră fiind de caracter multiaspectual.

Subliniem în același context că Procesul de Planificare și Revizuire a Parteneriatului pentru Pace a fost inițiat spre a spori nivelul de interoperabilitate practică a statelor-partenere și a asigura baza metodologică indispensabilă pentru identificarea și evaluarea forțelor și capacităților militare, obiectivul urmărit fiind transparența, informarea veridică, asistența mutuală pe filiera Organizație - parteneri în

aspectele ce vizează securitatea și apărarea. Dialogul prin intermediul Procesului a avut menirea să contribuie nu numai la asigurarea securității, dar și a democrației, solicitând implicarea instituțiilor abilitate ale puterii de stat.

Transformarea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică în Consiliul Parteneriatului Euroatlantic a contribuit la ridicarea nivelului de cooperare dintre părți, aprofundarea dialogului politic și a consultărilor pentru „promovarea și sprijinirea reformelor democratice, rezolvarea problemelor comune de securitate și schimbului de experiență în domenii-cheie precum securitatea frontierelor, combaterea terorismului”. [4, p. 5-6] Consiliul Parteneriatului a oferit oportunități importante pentru promovarea intereselor naționale ale Republicii Moldova la capitolul securitate, dar și pe marginea altor aspecte. Totuși optimismul exprimat de P. Lucinschi la reuniunea C.P.E.A. din 9 iulie 1997 s-a materializat numai în parte, deoarece soluții ale conflictului din raioanele de est n-au fost identificate și retragerea forțelor armate ale Federației Ruse nu s-a realizat, dar, totodată, împreună cu România și Ucraina, au fost create două euroregiuni, urmărindu-se „formarea unui spațiu de cooperare în scopul consolidării securității și stabilității în regiune”. Subliniem totuși că acest for a prezentat nu numai cadrul politic al cooperării dintre Alianță și parteneri, dar și suportul instituțional pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale în contextul parteneriatelor angajate, realizându-se în fapt prevederile articolului 3 al Tratatului constituant de la Washington – părțile pot să acționeze individual și în comun pentru a obține rezultate eficiente.

Este de precizat că Republica Moldova a găzduit puține manifestări cu participarea diferitelor structuri ale Organizației, una dintre excepții este desfășurarea Reuniunii Consiliului Parteneriatului Euroatlantic în formatul Sesiunii Grupului Consultativ pentru Politica Atlantică la 16-17 iunie 2011, la care au fost puse în dezbatere trei teme generale: procesele de reforme democratice în vecinătatea estică a Alianței Nord-Atlantice și rolul parteneriatelor; securitatea zonei extinse a Mării Negre; Consiliul Parteneriatului Euroatlantic și politica nouă de parteneriat.

Summit-ul de la Praga din 21-22 noiembrie 2002 a propus planuri individuale de acțiuni ale Parteneriatului, a căror menire este de a oferi suport de cooperare prioritară și preferențială dintre Organizație și fiecare partener pentru a asigura valorificarea obiectivelor și dezvoltarea abilităților incluse în Documentul de Prezentare. Fiind un mecanism de angajare și armonizare a relațiilor dintre Alianța Nord-Atlantică și parteneri în baza Programului Parteneriat pentru Pace, aceste planuri oferă posibilitatea de a alege și a realiza activitățile individuale pe care le asumă și le fixează în conformitate cu necesitățile reformelor sectorului de securitate.

Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (I.P.A.P.) Republica Moldova – NATO, lansat la 19 mai 2006, a urmărit aprofundarea cooperării cu structurile și instituțiile europene și euroatlantice, promovarea reformelor democratice în diverse domenii, reformarea și modernizarea sectorului de securitate și apărare, consolidarea controlului democratic asupra Forțelor Armate. [5] Acest document conține mai multe linii magistrale de dezvoltare a Republicii Moldova, însă primordialitatea revine, în accepția noastră, reformării prin modernizare a sectorului de securitate și apărare prin realizarea unui pachet de acțiuni și racordării reformelor democratice la standardele europene, în ambele cazuri rolul definitoriu fiind rezervat dialogului politic și cooperării cu instituțiile europene și euroatlantice.

Principalele obiective strategice asumate de Republica Moldova, potrivit Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului, constau în realizarea integrării europene, intensificarea dialogului și aprofundarea relațiilor cu structurile euroatlantice, una dintre acțiunile importante fiind ca „forțele sale armate să servească și să protejeze dezvoltarea democratică a statului”, inclusiv prin „exercitarea controlului democratic comprehensiv” asupra acestui „element de bază al securității naționale”. În acest sens, politicile sectoriale care urmau să fie întreprinse au presupus angajarea persoanelor civile în instituțiile militare și consolidarea prezenței lor în sistemul securității naționale, implementarea standardelor euroatlantice în procesul de reformare a Forțelor Armate, perfecționarea legislației în

domeniul reglementării repartizării responsabilităților între structurile supreme din stat și încurajarea participării societății civile la examinarea problemelor ce se referă la securitate și apărare, inclusiv prin asigurarea accesului la informație.

I.P.A.P. a fost lansat de către Guvernul Republicii Moldova la 16 iunie 2006 și cuprinde patru capitole de bază:

- probleme politice și de securitate;
- probleme militare și de apărare;
- informarea publicului, știința și planificarea situațiilor de urgență;
- aspecte administrative, protejarea informației și resurse, incluse în două părți distincte: obiectivele politice și de reformare ale Republicii Moldova (I) și domeniile de reformare ce constituie obiectul consultărilor cu NATO (II). [6]

Subliniem că o instituție specializată care s-a angajat sustenabil în „promovarea valorilor euroatlantice, sprijinul și implementarea obiectivelor și activităților stabilite în cadrul instrumentelor de cooperare dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică precum și în informarea opiniei publice” este Centrul de Informare și Documentare privind NATO în Republica Moldova. Formarea acestei structuri este prevăzută în Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului și a fost inaugurată la 3 octombrie 2007. Funcțiile Centrului constau în informarea, instruirea și promovarea inițiativelor și proiectelor, iar lista menționată a obiectivelor este întregită de „contribuția la dezvoltarea democrației și susținerea procesului de reformă”. Această instituție a realizat mai multe proiecte, de regulă, cu un volum mic de finanțare, îndreptate spre valorificarea obiectivelor trasate:

- proiectul „Dezvoltarea dialogului civil-militar în Republica Moldova” a fost înfăptuit în perioada septembrie-decembrie 2011, urmărind expres „facilitarea și dezvoltarea relațiilor de comunicare și a dialogului între militari, pe de o parte, iar pe de alta, reprezentanți ai societății civile și academice”;
- proiectul „Dezvoltarea și promovarea activităților NATO în societatea civilă” a fost executat în intervalul de timp octombrie-decembrie 2012 și a urmărit „dezvoltarea cunoștințelor societății civile despre Alianță și pro-

movarea vizibilității contribuțiilor NATO” pe arena mondială;

- proiectul „NATO: inside-outside. Common Security Challenges” s-a inclus în perioada din iunie până în decembrie 2012 și „a avut drept scop de a reuni experți locali și străini pentru a întreprinde un schimb de experiență cu privire la provocările comune de securitate”, cum ar fi cybersecuritatea, managementul dezastrelor, participarea la misiunile și operațiunile Organizației, diplomația publică și combaterea corupției în sectorul securității, urmărindu-se „crearea unei platforme constructive pe dialog”;

- proiectul „Formarea culturii securității în Moldova” desfășurat în octombrie-decembrie 2012 și-a propus inițierea unui proces sustenabil de dezvoltare și aprofundare a studiilor de securitate în Republica Moldova, beneficiarii locali având posibilitate de a prelua experiența străină în domeniul îmbunătățirii calității instruirii și culturii de securitate;

- masa rotundă „Protecția infrastructurii critice” din 30 aprilie 2013 a luat în dezbatere mai multe probleme ce țin de valorificarea obiectivelor cuprinse în generic, cum ar fi sistemul de distribuire a gazelor, accidentelor tehnice și protecția civilă sau evaluarea nivelului de pregătire a instituțiilor medicale de a face față unui număr mare de pacienți. [7]

Considerăm că instituționalizarea și desfășurarea controlului civil democratic comprehensiv asupra structurilor de securitate și apărare, în special asupra Forțelor Armate, este absolut necesară pentru asigurarea democrației, stabilității și siguranței, important fiind ca prezența civililor să vizeze procesul decizional, administrarea unităților și monitorizarea activității lor. Exercițarea controlului civil democratic este în măsură să contribuie la fortificarea securității și apărării societății și statului, fiind în interesul cetățenilor și al structurilor abilitate. Totodată, remarcăm necesitatea identificării unui echilibru, deoarece tentația de subordonare sau imixtiune din partea unor partide, elemente ale societății civile, mijloace de informare în masă, lideri de diferită factură riscă să perturbeze buna funcționare a structurilor de securitate și apărare, să transforme controlul în tutelă și să sporească gradul de insecuritate. În același context, se include re-

partizarea competențelor între administrația civilă și comandamentul militar, fiind oportună elaborarea și implementarea unui sistem eficient de informare și comunicare menit să asigure echilibrul între părți, dar fără a le contrapune. Respectarea acestor condiții este în măsură să contribuie la interconexiunea Forțelor Armate cu societatea civilă și reprezintă un indicator al manifestării democrației. [8, p. 37-38] Cooperarea civil-militară, în accepția Organizației Nord-Atlantice, presupune „totalitatea acțiunilor întreprinse pentru exercitarea coordonării acțiunilor și colaborării între personalul militar și autoritățile naționale de diferit nivel, organizațiile nonguvernamentale și persoanele private”. Controlul civil democratic comprehensiv, în opinia noastră, nu poate fi prerogativa unei singure instituții, în condițiile date acesta va fi civil, dar nedemocratic și se impune diversificarea actorilor, asigurându-se în asemenea manieră echilibrul menționat. J. Linz și A. Stepan au identificat cinci factori care asigură controlul democratic civil și anume: societatea civilă; societatea politică; supremația legii; aparatul de stat efectiv; comunitatea economică. [9, p. 382] Este esențial de a evita concentrarea excesiv individualizată, dar, în același timp, și iresponsabilitatea colectivă în procesele de preparare, adoptare și implementare a deciziilor.

În Republica Moldova, controlul civil democratic asupra sectorului de securitate și apărare, inclusiv asupra Armatei Naționale, este mai puțin dezvoltat și exercitat, important fiind de a elabora un model care să asigure o abordare echilibrată a relațiilor civili-militari și edificarea unui mecanism eficient de protecție a cetățenilor și statului. Implementarea controlului civil democratic presupune uniformizarea nivelurilor de participare a tuturor actorilor interesați în elaborarea politicilor de stat în domeniul securității și apărării, stabilirea și consolidarea încrederii dintre părți reprezentând un obiectiv deloc neglijabil. În același timp este absolut necesar de a ține cont de experiența altor state, atât cu democrație avansată, dar mai ales a celor care au realizat tranziția și integrarea euroatlantică, racordându-se la exigențe și standarde acceptate și asumate, evitându-se în asemenea manieră unele greșeli și întreprinzându-se ac-

țiunile speciale de preparare și implementare. [10, p. 48-49]

În contextul acțiunilor de realizat se înscriu mai multe oportunități, una dintre care vizează instituirea colaborării fructuoase între structurile executive și elementele societății civile, dialogul fiind necesar pentru asigurarea transparenței în procesul decizional și de implementare, mai ales la capitolul asigurare financiară. Din altă perspectivă, a elaborării bazei normative, verificării periodice și a evaluării, se impune o cooperare strânsă între legislativ și societatea civilă, fără a mai vorbi de trasarea direcțiilor strategice de reformă prin modernizarea sectorului național de securitate și apărare pentru a asigura valorificarea intereselor naționale.

Prin urmare, controlul civil democratic comprehensiv asupra sectorului național de securitate și apărare se dovedește a fi prin caracter un proces complex și, totodată, dificil de realizat, dat fiind că este necesar de a identifica și promova echilibrul rațional, conceptual-structural, pentru a evita, pe de o parte, ingerințele și tendințele către subordonarea instituțiilor de resort, iar pe de alta, de a asigura transparența și funcționalitatea lor eficientă. În Republica Moldova înfăptuirea controlului civil democratic se află într-o fază incipientă din cauza că instituțiile din cadrul sectorului național de securitate și apărare continuă să-și desfășoare activitatea în cel mai bun caz în regim semideschis, structurile centrale ale puterii de stat se află în întârziere la capitolele adoptarea bazei normative, monitorizarea executării și, mai ales, finanțarea implementării deciziilor adoptate, iar societatea civilă se dovedește a fi dispersată, nepregătită și ineficientă. Totuși exercitarea controlului civil democratic este indispensabilă și se include în lista priorităților de edificare a statului de drept și a societății deschise, democratice, obiectiv asumat de Republica Moldova. Actualmente, doar Armata Națională a înaintat cel mai mult în implementarea acestor exigențe, un exemplu elocvent fiind participarea cercetătorilor științifici de la Academia de Științe a Moldovei la perfectarea Strategiei Naționale Militare. Serviciul de Informații și Securitate, de asemenea, a exprimat disponibilitatea modernizării sale prin reformare, însă concepția

încă n-a fost creionată. Transferarea Serviciului Carabinieri și a Poliției de Frontieră în cadrul Ministerului Afacerilor Interne se înscrie în procesul de reformă, fiind un indicator al democratizării Forțelor Armate, transferurile fiind realizate în luna iunie 2012.

Cu certitudine, prezența societății civile competente este în măsură să contribuie esențial la depolitizarea sistemului național de securitate și apărare, transformarea într-un mecanism viabil de asigurare a dezvoltării democratice a societății și optimizarea finanțării bugetare prin perfecționarea instrumentelor de repartizare și valorificare a resurselor bănești. V. Marinuța susține în sensul reliefat de idei că transparența activității Armatei este necesară pentru a „preveni tentativele de manipulare și exploatare neconstituțională”, societatea are nevoie de „un mecanism care să includă instituțiile de stat, normele legale și procedurile corespunzătoare” în scopul definirii abordării unice a domeniului militar și edificării relațiilor civil-militare. [11, p. 50] În același context, insistăm asupra oportunității profesionalizării Armatei Naționale, care va fi „un răspuns adecvat la schimbările produse în mediul de securitate națională și internațională”, [12, p.15] dar cu păstrarea provizorie în anumite limite a serviciului militar obligatoriu și deci o anumită perioadă să funcționeze o armată mixtă, aplicând conscripția și voluntariatul. Punctând sumar, vom sublinia că problema profesionalizării armatei este, încontestabil, foarte complexă și reclamă existența mai multor factori, printre care voința politică, gradul de acceptare și preparare din partea societății, amenințările, riscurile și vulnerabilitățile la adresa securității naționale, mediul regional și subregional de securitate, dotarea tehnică și, nu în ultimă instanță, alocările financiare. Ținem să subliniem că unele studii închise denotă creșterea neesențială a cheltuielilor bugetare pentru asigurarea profesionalizării armatei, însă efectele vor fi incomparabil mai mari decât cele actuale. Profesionalizarea Armatei Naționale este o oportunitate de valorificat, dat fiind faptul că Republica Moldova are nevoie de forțe armate mobile și bine instruite. Cert este că Alianța Nord-Atlantică, potrivit opiniei lui V. Lupan, se dovedește a fi unica organizație în măsură să

prezintă „expertiza necesară pentru realizarea unei reforme calitative, democratice și europene a sectorului de securitate și să asiste Republica Moldova în realizarea ei”.

Concepția securității naționale a Republicii Moldova din 22 mai 2008 stipulează necesitatea canalizării relațiilor cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord în albia pragmatismului, [13, p.7] iar Strategia care a fost elaborată și aprobată în baza Concepției la 15 iulie 2011 se dovedește a fi cu mult mai extinsă și mai explicită la acest capitol, fiind reliefat cadrul politico-juridic al cooperării dintre părți și exprimată indispensabilitatea implementării experienței internaționale în reformarea sectorului de securitate și apărare. [14, p. 39] Semnificativ este că Strategia a reconfirmat parcursul european plenar asumat, iar prin implementarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului se urmărește „obținerea instrumentelor și practicilor necesare pentru edificarea unui sector de securitate națională funcțional, în măsură să facă față atât amenințărilor și riscurilor de tip nou, cât și celor convenționale”. Precizăm că Strategia securității naționale a reiterat indispensabilitatea ca Republica Moldova „să treacă din categoria de consumator la cea de generator de securitate în regiune”, obiectiv greu de atins, în opinia noastră, în condițiile perpetuării conflictului din raioanele de est și insecurității frontierelor, mai ales, pe segmentul transnistrean, ultima idee fiind anunțată și de către Uniunea Europeană în luna martie 2013 în calitate de precondiție pentru semnarea Acordului de Liberalizare a regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova.

Am remarcat mai sus că I.P.A.P. a fost supus actualizării, procedura fiind inițiată în noiembrie 2009 de către Republica Moldova pentru a racorda conținutul la „realitățile existente”. Versiunea actualizată a intrat în vigoare la 20 august 2010 ca urmare a „adoptării de către Guvernul Republicii Moldova și aprobării tactice de către Aliați”. [15] Precizăm că reluând în linia mari obiectivele trasate și excluzând acțiunile care au fost realizate, varianta actualizată transferă accentul pe consolidarea controlului democratic al Forțelor Armate prin implementarea acțiunilor reliefate mai sus, care sunt complementate de oportunitatea demi-

litarizării instituțiilor publice cu mandat de forță, exceptând Trupele de Grăniceri, iar „deosebirea constând în includerea unui obiectiv nou cu privire la reforma sectorului de securitate și apărare în contextul sporirii nivelului de transparență și eficiență” [16] și se reiterează necesitatea perfectării unei strategii a securității naționale. Parteneriatul angajat în cadrul I.P.A.P. a dat posibilitate Republicii Moldova de a beneficia de asistență „în elaborarea documentelor strategice în domeniul securității și apărării, în ameliorarea procedurilor bugetare și de planificare, optimizarea sistemului de instruire militară și în consolidarea controlului democratic asupra forțelor armate”, urmărindu-se dezvoltarea capabilității lor. Notăm că valorificarea acestor oportunități poate fi confirmată prin perfectarea Strategiei securității naționale a Republicii Moldova.

Considerăm necesar de a sublinia că Summit-ul Organizației de la Praga nu numai a inițiat planurile individuale de acțiuni ale Parteneriatului, dar, în același timp, a promovat Conceptul Militar de Apărare împotriva Terorismului și a lansat Planul de Acțiuni împotriva Terorismului din cadrul Parteneriatului pentru Pace, date fiind eforturile conjugate ale Organizației în combaterea acestui flagel. Conceptul reprezintă „baza doctrinară a acțiunilor aliate în abordarea amenințărilor teroriste”, pe când Planul a trasat platforma de cooperare a Alianței cu partenerii în domeniul vizat, „implicând atât consultări la nivelul politic, cât și măsurile practice (securitatea frontierelor, exerciții specifice, dezvoltare de capabilități)”. [17, p. 4] În contextul reliefat de idei este sugestiv că Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO din anul 2006 conține obiectivul „combaterea terorismului și crimei organizate”, pe când textul actualizat a transferat accentul în conformitate cu amenințările noi, „combaterea terorismului” fiind acompaniată de „asigurarea apărării cibernetice”.

Conform Planului din 2006, Republica Moldova și-a asumat angajamentul „să aprofundeze cooperarea și coordonarea interinstituțională” cu structurile de resort, inclusiv să „stabilească relații de colaborare cu subdiviziunile respective din cadrul Secretariatului Internațional al NATO și din țările-membre”

în scopul contracarării terorismului internațional, crimei organizate și traficului de ființe umane. Planul de Acțiuni actualizat urmărește să acrediteze ideea că Republica Moldova s-a angajat plenipotențiar în procesele de eficientizare a luptei împotriva acestor flageluri și a întreprins mai multe acțiuni, dat fiind faptul că sunt folosite sintagmele „va continua să implementeze”, „va consolida cooperarea și coordonarea” sau „va continua eforturile de sporire a protecției împotriva atacurilor cibernetice ale sistemelor strategice de comunicare și informare”. [18, p. 7] Notăm că problema cyberterorismului gradual avansează pe prim-plan și nu este întâmplător că la mai multe întruniri la nivel înalt este pusă în discuție, inclusiv dintre președinții Statelor Unite ale Americii și Chinei din prima jumătate a anului 2013.

Notăm în același context că globalizarea fenomenului terorismului internațional și pericolul proliferării armelor chimice, biologice, radioactive și nucleare, inclusiv obținerea lor de către actorii nestatali, sunt numite de Concepția securității naționale a Republicii Moldova ca fiind amenințări la adresa securității naționale, iar diminuarea lor solicită „realizarea la nivel internațional a unor acțiuni rapide și coordonate”. [19, p. 7] „Acțiunile de prevenire și combatere a terorismului internațional sau a activităților conexe” sunt estimate, potrivit Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, ca fiind „necesare pentru ridicarea funcționalității sistemului de securitate națională și eficientizarea operaționalității instituționale de preîntâmpinare și contracarare a amenințărilor și riscurilor de ordin terorist sau a fenomenelor aferente lor”. [20, p. 43] Autoritățile publice „urmează să se axeze pe trei segmente de bază” de activitate: prevenirea și neadmiterea manifestărilor de terorism; curmarea și combaterea finanțării terorismului; contracararea terorismului prin cooperare cu instituțiile abilitate.

Participarea Republicii Moldova la activitățile de combatere a terorismului și-a găsit expresie prin fondarea la 13 noiembrie 2006 a Centrului Antiteror al Serviciului de Informații și Securitate, structură care și-a propus realizarea mai multor obiective precum: coordonarea tehnică a măsurilor de prevenire și contracarare a terorismului desfășurate de

autoritățile publice competente; evaluarea capacităților forțelor antrenate în realizarea politicii naționale antiteroriste; estimarea factorilor de risc din partea teroriștilor; acordarea asistenței autorităților publice de resort. [21, p. 31]

Urmărind să contribuie la instruirea autorităților naționale în materia combaterii terorismului, pe agenda Alianței se află desfășurarea diferitelor activități de educație și stimulare, cum ar fi atelierul internațional consacrat cooperării dintre puterea publică, mass-media și societatea civilă care a avut loc la Chișinău la 8 decembrie 2009 și a vizat, potrivit lui M. Figueroa, implicarea societății civile în lupta contra acestui flagel sau stagiul de formare în problema cyberterorismului din perioada 12-16 octombrie același an 2009, organizat în capitala Republicii Moldova de către Centrul de excelență al Organizației Nord-Atlantice pentru apărare contra terorismului din cadrul Programului „Știința în serviciul Păcii și Securității”. Acest for a avut ca obiectiv evaluarea amenințărilor și riscurilor de tip cyber, consolidarea capacităților de acțiune în comun pentru a evita periclitarea cybersecurității la adresa statelor și elaborarea programelor naționale de sensibilizare a factorilor guvernamentali de decizie, instituțiile universitar-academice, cercurile de afaceri și utilizatorii individuali cu privire la pericolele în domeniul vizat. [22, p. 16]

În concluzie, vom nota că Programul Parteneriat pentru Pace a dat posibilități statelor-partenere de a angaja și exercita activități de cooperare din mai multe domenii, fiecare protagonist având dreptul să aleagă dimensiunile pe care le consideră că se află în conformitate cu interesele și necesitățile sale prin aplicarea principiului autodiferențierii. Parteneriatul euroatlantic s-a adaptat mediului de securitate de la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea aplicând dialogul și cooperarea între Tratat și parteneri pentru a răspunde exigențelor timpului, dar, totodată, ținând cont de particularitățile fiecărui stat-participant la acest proces, inclusiv ale Republicii Moldova, luându-se în calcul, mai ales, statutul autoproclamat de neutralitate permanentă și, prin urmare, consecințele politico-juridice care decurg din această cali-

tate. Textele ambelor planuri de acțiuni pun în lumină statutul de neutralitate al Republicii Moldova și precizează că parteneriatele pot fi folosite în scopul optimizării proceselor de reformă în sectoarele apărării și securității naționale. Concepția securității naționale face apel la articolul 11 al Constituției cu privire la neutralitatea permanentă, calitate care „reprezintă principiul de bază al conceptului securității naționale” și deci acțiunile desfășurate în domeniu se bazează pe acest principiu: asigurarea respectării statutului de neutralitate permanentă constituie una dintre liniile directorii ale politicii de securitate națională a Republicii Moldova. În același timp, statutul de neutralitate permanentă nu se mai regăsește în lista „criteriilor cărora trebuie să li se conformeze sistemul de securitate națională” stabilite de Strategia securității naționale a Republicii Moldova, însă această calitate urmează să fie luată în calcul în procesul de promovare a intereselor naționale. Cooperarea Republicii Moldova cu NATO se înscrie organic în limitele Consiliului Parteneriatului euroatlantic și Parteneriatului pentru Pace, ordine care „nu aduce atingere statutului constituțional de neutralitate permanentă și nu excede cadrul constituțional respectiv”, [23, p. 39] această calitate determinând cadrul relațiilor dintre cele două părți.

Referindu-se la neutralitatea permanentă autoproclamată, N. Osmochescu este de părere că aceasta „rămâne o ficțiune din cauza că gradul său de eficiență se dovedește a fi depreciat în totalitate pe motivul că n-a fost obiect nici al recunoașterii și nici al garantării prin acorduri internaționale sau alte aranjamente. [24, p. 182-183] De fapt, această asumptie este împărțită de mai mulți cercetători științifici și analiști, printre care și L. Laur, în a cărei opinie Republica Moldova reprezintă un caz deosebit din cauza că este lipsă cadrul juridic internațional de reglementare a statutului de neutralitate și garanțiile din partea unei organizații internaționale, motivarea fiind de natură internă, dar având obiective externe. [25, p. 32] Noi susținem în contextul reliefat de idei că neutralitatea permanentă proclamată unilateral și menținută prin propria voință n-a contribuit până la moment la valorificarea obiectivului strategic urmărit, fiind

sfidată și depreciată de staționarea neautorizată a forțelor militare străine pe o parte din teritoriul său. Ne pronunțăm expres pentru integrarea euroatlantică, invocând asigurarea securității naționale, implementarea valorilor democratice, modernizarea forțelor armate și a infrastructurii, militare și civile, extinderea volumului investițiilor străine, [26, p. 67] dar, totodată, suntem conștienți de faptul că acest proces se dovedește a fi unul complex, anevoios și de lungă durată, solicitând eforturi considerabile atât în interior, dar și în exterior. [27, p. 206-207] În opinia noastră, actualmente, nici societatea în ansamblu, nici clasa politică în mare parte și nici partenerii internaționali nu sunt pregătiți pentru declanșarea procedurilor care să aibă o finalitate politică clară și asumată. Conform accepției lui I. Munteanu, aderarea Republicii Moldova la NATO presupune înțelegerea beneficiilor, costurilor și mizei acestei relații strategice întemeiate pe un anumit sistem de valori, apropiind societatea de comunitatea europeană mult mai mult decât se crede în general. [28, p. 6] S. Nazaria, din contra, se poziționează împotriva integrării euroatlantice a Republicii Moldova, argumentând prin complexitatea relațiilor cu Federația Rusă și, mai ales, existența conflictului din raioanele de est, [29, p. 50] idei care, de asemenea, trebuie să fie luate în calcul. Totuși este axiomatică supoziția că statutul autoproclamat de neutralitate n-a contribuit la valorificarea obiectivului strategic urmărit, evacuarea forțelor armate străine de pe teritoriul Republicii Moldova, și n-a asigurat apropierea identificării unor soluții ale conflictului din raioanele de est. În plus, este necesar de conștientizat că neutralitatea în sine nu conduce în mod expres la asigurarea securității naționale, exemplul Belgiei din 1914 fiind emblematic în acest sens de idei.

Am invocat deja angajamentele ce se conțin în planurile de acțiuni cu privire la oportunitatea reformării democratice a Forțelor Armate și, în general, a sistemului de securitate națională și apărare. În condițiile valorificării acestui obiectiv de caracter sectorial aspectele militare și cele nemilitare se întretaie, dar, totodată, se înscriu în contextul general de reformă democratică a instituțiilor puterii de stat. Potrivit acestor documente, în relațiile

cu Organizația Nord-Atlantică, dar și cu alte instituții internaționale de cooperare, Consiliul Europei, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa sau Uniunea Europeană, Republica Moldova își asumă angajamente de reformă democratică și deci raporturile dintre părți se includ într-un spectru mai larg decât unul îngust sectorial, dimensiunii externe revenindu-i calitatea de catalizator al acestor procese, în sensul de racordare la standardele și practicile internaționale. Numitorul comun al textelor celor două planuri de acțiuni se referă la trei domenii: supremația legii, racordarea legislației și practicilor naționale la exigențele internaționale; reforma sistemului judiciar și electoral în conformitate cu normele europene, asigurarea libertății de expresie, mass-mediei și a accesului publicului la informație; consolidarea eforturilor în vederea combaterii corupției, inclusiv prin participare internațională. Deosebirile de conținut dintre cele două texte constau fie în excluderea, fie în introducerea unor aspecte: nu se regăsește angajamentul cu privire la „reforma administrației centrale și regionale”, dar se întâlnesc unele obligațiuni noi, cea mai relevantă fiind „punerea în aplicare a recomandărilor și rezoluțiilor pentru finalizarea procesului de monitorizare de către Consiliul Europei și înaintării spre dialogul postmonitorizare”, altele țin de ajustarea practicilor naționale la normele europene privind societatea civilă și minoritățile naționale.

V. Lupan a specificat, pe bună dreptate, că integrarea europeană a Republicii Moldova nu poate fi finalizată fără implementarea reformelor stipulate în I.P.A.P., altfel „reforme de integrare a țării în Uniunea Europeană nu vor fi complete. Implementarea Planului Individual de Acțiuni ale Parteneriatului este în interesul Republicii Moldova, reformele în domeniul statului de drept sau al libertății mass-media sunt necesare pentru viitorul democrației al țării”. [30, p. 152]

Concepția securității naționale a Republicii Moldova acordă un spațiu minimal problemelor de acest conținut, „asigurarea dezvoltării democratice a societății” fiind considerată o linie directorie în asigurarea securității naționale. [31, p. 7] Strategia securității naționale a Republicii Moldova, din contra, imprimă sem-

nificație reformei democratice pentru dezvoltarea statului Republica Moldova și, în particular, asigurarea securității sale naționale. Astfel, respectarea principiilor statului de drept și a normelor de protecție a drepturilor omului, consolidarea instituțiilor și a principiilor democratice în țară, precum și implementarea principiilor de demilitarizare a instituțiilor de stat care nu au atribuții de apărare sunt numite, de asemenea, criterii cărora trebuie să li se conformeze sistemul de securitate națională. [32, p. 37] În aceeași ordine de idei se include angajamentul „examinării modalității de perfecționare a legislației naționale” electorale în vederea asigurării „stabilității sistemului politic”, implementarea normelor europene de dialog constructiv fiind „necesară pentru depășirea unor blocaje care generează instabilitate politică”.

Considerăm necesar de a preciza că introducerea în 1993 a sistemului electoral proporțional, cu o singură circumscripție națională, înlocuind tipul majoritar cu două tururi, a fost argumentată prin imposibilitatea participării tuturor alegătorilor cu drept de vot din raioanele de est și precaritatea partidelor politice, aflate în plin proces de instituționalizare. În acest sens, sistemul proporțional a fost considerat unul provizoriu, perioada de funcționalitate fiind condiționată de înlăturarea acestor, dar și altor impedimente. În același timp, invectivele la care este supus tipul de sistem electoral din Republica Moldova constau în legătura slabă dintre alegători și aleși datorită votului în baza listei și în prezența insuficientă în forul legislativ suprem a oamenilor din teritoriu. Trebuie de subliniat însă că, în pofida numeroaselor tentative, niciun candidat independent n-a avut acces în Parlament și, în general, prezența a inclus patru-cinci concurenți electorali, cauza numărului restrâns, dar optimal, în opinia noastră, constând în existența pragului electoral care a fluctuat periodic între 4% și 6%, precum și în deprinderile alegătorilor de a vota pentru partide cu un anumit nivel de reprezentativitate.

Modificarea sistemului electoral este considerată a fi de mai mulți lideri de partide, analiști și cercetători științifici un remediu substanțial pentru asanarea funcționalității autorităților supreme ale puterii de stat, ca

dovadă ne servesc amendamentele operate la Codul electoral în data de 18 aprilie 2013 care s-au soldat provizoriu, până la 3 mai 2013, cu introducerea sistemului mixt [33, p. 37-42] sau Conferința științifico-practică intitulată „Sistemul electoral din Republica Moldova: constrângeri și oportunități de reformare”, organizată de Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM la 27 noiembrie 2012. Suntem de părere că nu atât sistemului electoral îi revine rolul determinant în funcționalitatea eficientă a instituțiilor puterii de stat, cât consolidării capacității lor în conformitate cu standardele și practicile europene, deși un tip majoritar (de sistem) nu corespunde, în mare parte, realităților din Republica Moldova. Un sistem mixt pare a fi oportun, în special, sincronizat cu reforma teritorial-administrativă și formarea regiunilor, însă rămân în discuție problemele ce țin de exercitarea votului de către alegătorii din raioanele de est și cei din străinătate, finanțarea partidelor politice sau corupția electorală în teritoriu. În același timp, suntem de părere că nici actualul sistem proporțional nu și-a epuizat potențialul, iar unele amendamente, cum ar fi secționarea în mai multe circumscripții, vor fi în măsură să sporească participarea și responsabilitatea electorală, în setul de măsuri înscriindu-se și introducerea Registrului electronic al alegătorilor.

Însă criza politică din prima jumătate a anului 2013 a demonstrat cu lux de amănunte că în Republica Moldova este asigurată libertatea de expresie, a mass-mediei și accesul publicului la informație, mijloacele de informare în masă devenind o adevărată „putere a patra”. În același timp, „finalizarea procesului de monitorizare exercitat de Consiliul European” nici n-a fost pusă pe agenda zilei, criza demonstrând lipsa de progrese sectoriale și de suport pentru „înaintarea spre dialogul postmonitorizare”. Este de precizat că, aderând la Consiliul European, Republica Moldova și-a asumat anumite angajamente, unele fiind de caracter general, care în linii mari vizează toate statele, iar altele sunt de nuanță particulară și provin din rapoartele de verificare prezentate de trimiși speciali. Obligațiunile generale se referă la semnarea și ratificarea unor documente în domeniile asigurării și garantării drepturilor și libertăților omului, inclu-

siv abolirea pedepsei cu moartea, autonomiei locale, extrădării, asistenței reciproce în materia penală și transferului persoanelor condamnate, libertății confesiunilor, privilegiilor și imunităților. Dintre obligațiunile particulare vom menționa modificarea rolului și funcțiilor Procuraturii, crearea condițiilor pentru funcționarea și studierea limbii de stat, asigurarea independenței justiției, reformarea legii și practicilor privind autoadministrarea locală în conformitate cu prevederile Cartei europene a autonomiei locale. [34, p. 100-101]

O evaluare punctată demonstrează că unele angajamente, în special de ordin general, au fost onorate, în timp ce la capitolul îndeplinirea obligațiunilor particulare, realizările sunt mai modeste sau chiar inexistente, reformarea Procuraturii Generale și a sistemului judiciar în ansamblu aflându-se în fruntea listei sarcinilor de executat, situație care face imposibilă trecerea la moment într-o etapă nouă, a postmodernizării. Anume reforma Procuraturii Generale și a sistemului judiciar în ansamblu, potrivit lui A. Cozma, reprezintă problemele dificile din cadrul compartimentului statului de drept, în același context al eșecurilor incluzându-se funcționalitatea instituțiilor democratice și drept rezultat, „Republica Moldova s-a dovedit a fi statul cu cea mai lungă perioadă de monitorizare din partea Consiliului European”. [35, p. 214] Concluzia sa este că prin implementarea principiilor și normelor Consiliului European se contribuie la avansarea Republicii Moldova pe calea integrării europene, idee susținută de mai mulți cercetători și analiști.

Referindu-ne la subiectul reformei sistemului judiciar, întâlnit frecvent în lista obligațiunilor înscrise în mai multe documente care reglementează relațiile dintre cele două părți, notăm că acesta reclamă o abordare complexă, sistemică și, în același timp, sectorială, solicitând voință în interior și susținere din exterior. Subiectul în cauză se dovedește a fi prea complicat și presupune o analiză detaliată, întrunind factori de decizie, cadre științifico-didactice și experți naționali și din străinătate, iar încercările timide de reformare prin acțiuni de natură fie financiară, fie punitive, practic nu s-au soldat cu rezultate palpabile și eficiente. În contextul reliefat de idei punctăm

lapidar, făcând uz de Raportul trimestrial nr.1 de monitorizare a implementării Strategiei de Reformă în Sectorul Justiției prezentat în mai 2013, [36] că atestăm numeroase acțiuni nerealizate și deci restante, printre care *efectuarea unui studiu privind activitatea Consiliului Suprem al Magistraturii, canalizat pe cadrul normativ și activitatea practică; îmbunătățirea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor; efectuarea studiului privind oportunitatea creării sistemului de instanțe administrative; elaborarea proiectului privind modificarea Codului Contravențional; elaborarea proiectului de lege cu privire la Procuratură*.

Revenind la elucidarea evoluției relațiilor dintre Republica Moldova și Organizația Nord-Atlantică, vom sublinia că alternanța la guvernare prin formarea Alianței pentru Integrare Europeană a creat speranțe cu privire la aprofundarea și extinderea legăturilor dintre părți, cu atât mai mult cu cât a fost semnat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului actualizat și Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Însă așteptările s-au dovedit a fi iluzorii, dat fiind faptul că autoritățile Republicii Moldova și-au canalizat durabil eforturile pe prioritatea strategică de integrare europeană și fie n-au conștientizat, fie n-au dorit să conștientizeze importanța relațiilor cu Alianța Atlanticului de Nord, rămânând pe planul secund și cu o intensitate diplomatică modestă. Ca rezultat, Republica Moldova n-a fost invitată la Summit-ul NATO de la Chicago din 2012, fiind lăsată, potrivit lui L. Grău, în afara „proceselor globale de securitate. Motivul este destul de simplu, consideră jurnalista, Republica Moldova nu participă cu niciun militar, expert, medic sau trainer la operațiunile Organizației Nord-Atlantice”. [37, p. 60]

Într-adevăr, deși special a fost creat Batalionul 22, Armata Națională nu participă de trei ani la operațiunile NATO de menținere a păcii, fiind ratate nu numai aprofundarea cooperării politice, dar și oportunitatea schimbului de experiență, dezvoltării capacităților pentru apărare și dotării cu armament modern. Participarea la operațiunile de pacificare contribuie la „profesionalizarea Armatei Naționale, raționalizarea infrastructurii, revizuirea legislației, perfecționarea planificării, promovarea intereselor Republicii Moldova și sporirea

imaginii de țară”. [38, p. 10] Se impune de specificat, de asemenea, că argumentele costurilor mari și pericolelor la adresa vieții ostașilor nu rezistă, fiindcă, în primul caz, acestea sunt preluate în mare parte de aliați sau parteneri, iar cu referință la al doilea, menționăm că la operațiuni nu participă militari în termen, ci în bază de contract, care își asumă conștient riscurile, manifestând un grad înalt de profesionalism.

V. Grosu a identificat unele mituri care marchează relațiile Republicii Moldova cu Alianța Atlanticului de Nord, dintre care enumerăm aserțiunea că acestea ar afecta raporturile cu Rusia și argumentele neutralității, [39, p. 34] ambele ancorate pe factorul conflictului din raioanele de est. Însă neutralitatea, potrivit poziției oficiale a Alianței, nu reprezintă un impediment în calea colaborării, inclusiv participarea la operațiunile de menținere a păcii sub egida NATO. Cât despre relațiile cu Federația Rusă, nu trebuie de trecut cu vederea instituționalizarea și funcționalitatea Consiliului de cooperare NATO-Rusia și, implicit, reuniunile în formatele „19+1”, „26+1” sau „28+1”. În raport cu Republica Moldova, bineînțeles că Rusia nu salută parcursul european, propunând mecanismele sale de integrare economică și menținând conflictul din raioanele de est pentru a o priva de libertate în acțiuni și manevrare diplomatică. Alianța Nord-Atlantică, din contra, susține parcursul european al Republicii Moldova, dar vine cu unele solicitări ce țin nemijlocit de politicile pe care le vizează, în special sistemul de securitate și apărare. Subliniem că aprofundarea cooperării cu Organizația Nord-Atlantică și realizarea parcursului european se complementează, urmărind valorificarea priorității strategice – integrarea europeană. Actualmente, constatăm că Republica Moldova poate să aspire și să realizeze integrarea europeană, fără a adera la Organizația Atlanticului de Nord, după cum nu este mai puțin adevărat că statutul de stat aliat nu garantează expres aderarea la Uniunea Europeană, cazul Albaniei confirmând această aserțiune. Alianța nu se dovedește a fi anticamera Uniunii Europene, nu trebuie de uitat că statele vest-europene, având asigurată securitatea, au realizat cooperarea economică prin instituționalizarea și extinderea

comunităților care au alcătuit primul pilon al Uniunii Europene.

Ar fi însă o greșeală dacă s-ar face concluzia că parteneriatul strategic cu Uniunea Europeană, solicitând conjugarea tuturor eforturilor structurilor puterii de stat și sectorului asociativ, s-a dovedit a fi un impediment în calea aprofundării parteneriatului cu Alianța Nord-Atlantică, fiind lăsată fără atenția cuvenită. Cu certitudine, valorificarea parcursului european nu reprezintă un obstacol ci, din contra, un catalizator al cooperării cu NATO, ecuație care, practic, n-a fost înțeleasă de guvernarea proeuropeană a Republicii Moldova, timidă în asumarea răspunderii, inconsecventă și slab pregătită pentru gestiunea puterii de stat la nivelul exigențelor comunitare. Conform estimărilor lui P. Varzari, dar și ale altor cercetători științifici, analiști politici și jurnaliști, „Alianța pentru Integrare Europeană a discreditat opțiunea europeană a Republicii Moldova din cauza modului defectuos de guvernare și implicării frecvente în scandaluri politice sau de corupție, alimentând euroscepticismul și schimbarea vectorului strategic”. [40, p. 233] Aceste deficiențe fragmentează societatea, provoacă numeroase clivaje și consolidează neîncrederea în oportunitățile de modernizare prin reforme democratice și de valorificare a potențialului uman, punând sub semnul întrebării însăși existența statului.

Subliniem, în același timp, că Alianța Nord-Atlantică nu este antrenată, practic, în procesul de identificare a soluțiilor de reglementare a conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova. Astfel, N. Popescu n-a identificat prezența euroatlantică în cadrul eforturilor internaționale, pe când C. Ceban încearcă absolut neconvincător să elucideze „rolul NATO și UE în rezolvarea conflictului transnistrean”, invocând „contextul favorabil apărut în urma extinderii acestor structuri de a deveni parte indispensabilă a procesului de soluționare (a conflictului – n. n.)” și sfidarea de către autoritățile secesioniste „la adresa securității (NATO și UE extinse – n. n.)”, dar constată, pe bună dreptate, că antrenarea lor „mai consistentă va aduce beneficii Republicii Moldova”. [41, p.181,182]

Prin urmare, parteneriatul dintre Republica Moldova și Organizația Atlanticului de Nord prin caracterul stabilit a părăsit cadrul îngust sectorial și a devenit unul extins, polivalent, în sensul că se exprimă prin angajamente asumate de reformă democratică nu numai a sectorului de securitate și apărare, ci a mai multor instituții de putere și politici de stat. Insistăm asupra prevederilor de reformă democratică înscrise în cele două Planuri Individuale de Acțiuni pe motivul că semnificația și încărcătura pe care o comportă, practic, au rămas în umbră, nu și-au găsit aprecierea și prestația la nivelul cuvenit și n-au devenit suportul politico-juridic sustenabil pentru angajarea unor politici sectoriale de amploare. În opinia noastră, relevanța acestor prevederi constă în reluarea cu alt text a criteriilor de preaderare la Uniunea Europeană, regăsindu-se chiar și componenta economică și deci nu este întâmplător că în conținutul ambelor Planuri este trasată opțiunea de integrare europeană a Republicii Moldova. În această ordine de idei, implementarea Planurilor Individuale de Acțiuni ale Parteneriatului cu Alianța Atlanticului de Nord este concepută ca fiind un mecanism important de modernizare a țării și de preparare a condițiilor necesare pentru apropierea integrării europene.

Așadar, în baza celor expuse, am determinat că relațiile dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică sunt marcate esențial de doi factori, statutul autoproclamat de neutralitate și prezența Federației Ruse, ambii având repercusiuni în raport cu problema identificării soluțiilor viabile pentru reglementarea conflictului din raioanele de est. Republica Moldova nu poate să facă abstracție de parteneriatul cu un asemenea actor important, Alianța Nord-Atlantică, chiar dacă acesta nu se află pe lista priorităților Organizației, dovadă fiind lipsa din lista invitațiilor la Summit-ul de la Chicago.

Actualmente, integrarea euroatlantică a Republicii Moldova nu se află pe agenda zilei, datorită, în special, dificultăților de ordin constituțional, mentalitate și caracter geopolitic, însă parteneriatul cu NATO rămâne o oportunitate sustenabilă de valorificat.

BIBLIOGRAFIE

1. Lupan Vlad. Relațiile Republicii Moldova cu Alianța Nord-Atlantică (NATO). În: Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chișinău: CARDIDACT, 2009, p.142-152.
2. Juc Victor. Politica externă. În: Republica Moldova: ediție enciclopedică. Ed: a 2-a. Chișinău: Tipogr. Bons Offices SRL, 2010, p. 706-715.
3. Lupan Vlad. Op.cit.
4. Republica Moldova în cadrul Consiliului Parteneriatului euroatlantic. În: Jurnalul Academic, 2011, august, nr.14, 35 p.
5. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului (I.P.A.P.) Republica Moldova-NATO. În: http://www.mfa.gov.md/nato_md/planul_al_parteneriatului/ (vizitat pe 16.02.2013).
6. Cadrul de cooperare Republica Moldova-NATO. În: <http://www.nato.md/index.php/Moldova-Nato/ipapplanul-individual-de-actiuni/ipap-rm-nato> (vizitat pe 24.06.2013).
7. Ibidem.
8. Marinuța Vitalie, Manolache Constantin. Problematika relațiilor civil-militare în gândirea științifică mondială. În: „Revista Militară”. Studii de Securitate și Apărare, 2011, nr.1 (5), p.33-39.
9. Linz J., Stepan A. Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe. Baltimore & London: The John Hopkins University Press, 1996, 576 p.
10. Marinuța Vitalie. Parteneriatul civil-militar: considerații metodice. În: „Revista Militară”. Studii de Securitate și Apărare, 2012, nr. 2 (8), p. 44-51.
11. Ibidem.
12. Albu Natalia, Coropcean Ion. Serviciul militar: repere conceptuale. În: „Revista Militară”. Studii de Securitate și Apărare, 2011, nr. 2 (6), p. 12-19.
13. Concepția securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 97-98 (3190-3191), p. 6-9.
14. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 170-175 (3966-3971), p. 37-46.
15. Relațiile Republica Moldova – NATO. În: <http://www.mfa.gov.md/nato-md/relatiile-rm-nato/> (vizitat pe 16.02.2013).
16. Republica Moldova a actualizat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului cu NATO. În: <http://www.basarabeni.ro/stiri/integrare-europeana/republica-moldova-a-actualizat-114/> (vizitat pe 16. 02. 2013).
17. Strategii ale Uniunii Europene și ale Alianței Nord-Atlantice în prevenirea și combaterea fenomenului terorist. În: <http://www.sri.ro/fisiere/studii/strategiene/pdf.8p> (vizitat pe 16. 02. 2013).
18. Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova – NATO actualizat. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 166-168 (3699-3701), p. 6-26.
19. Concepția securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 97-98 (3190-3191), p. 6-9.
20. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 170-175 (3966-3971), p. 37-46.
21. Armașu Vitalie. Rolul NATO în procesul de implementare a politicii antiteroriste a Republicii Moldova. În: Studii Internaționale. Viziuni din Moldova, 2007, vol. IV, p. 30-33.
22. Republica Moldova în cadrul Consiliului Parteneriatului euroatlantic. În: „Jurnalul Academic”, 2011, august, nr.14, 35 p.
23. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.170-175 (3966-3971), p. 37-46.
24. Osmochescu Nicolae. Neutralitatea permanentă a Republicii Moldova în contextul relațiilor internaționale contemporane. În: Academia de Administrare Publică - 15 ani de modernizare a serviciului public din Republica Moldova. Mater. conf. intern. șt.-practice, vol.2, Chișinău: AAP, 2008, p. 182-183.

25. Laur Liliana. Neutralitatea Republicii Moldova în condițiile extinderii NATO spre Est. În: Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est. Mater. conf. șt.-int. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 32-34

26. Juc Victor. Republica Moldova în condițiile noi de securitate. În: Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est. Mater. conf. șt. int. Chișinău: CEP USM, 2004, 65-68.

27. Juc Victor. Edificarea relațiilor internaționale postrăzboi rece: aspecte teoretico-metodologice și replieri geostrategice. Chișinău: Tipogr. Sirius SRL, 2011, 248 p.

28. Mînzărari Dumitru, Ioniță Veaceslav. De ce avem nevoie de NATO? Sau de ce existența Moldovei ca stat suveran depinde de aderarea la NATO. În Discussion Paper, 2008, octombrie, nr. 3, 90 p.

29. Назария Сергей. Новая архитектура европейской безопасности в свете расширения НАТО на Восток и его некоторые последствия для Республики Молдова. În: Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est. Mater. conf. șt. int. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 50-56.

30. Lupan Vlad. Op. cit.

31. Concepția securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 97-98 (3190-3191), p. 6-9.

32. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 170-175 (3966-3971), p. 37-46.

33. Legea cu privire la amendarea Codului Electoral. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, 19 aprilie.

34. Revenco Eugen. Cooperarea Republicii Moldova în cadrul Consiliului Europei. În: Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008). Chișinău: CARTDIDACT, 2009, p.100-110.

35. Cozma Artur. Republica Moldova – Consiliul Europei: parteneriat pentru democratizare (1990-2010). Chișinău: Lumina, 2011, 288 p.

36. Raportul trimestrial nr.1 de monitorizare a implementării Strategiei de Reformă în Sectorul Justiției. În: http://www.promolex.md/upload/publications/ro_doc_1370592947.pdf (vizitat pe 28.06. 2013).

37. Grâu Lina. NATO, în „zona gri” a politicii externe moldovene. Sau de ce Chișinăul nu a fost invitat la Chicago. În: „Jurnal Academic”, 2012, nr.15, p. 59-64.

38. Republica Moldova în cadrul Parteneriatului pentru Pace. În: „Jurnal Academic”, 2011, nr.14, p. 6-13.

39. Grosu Vitalie. Percepția NATO în Republica Moldova – între mit și realitate. În: „Jurnal Academic”, 2011, nr.14, p. 31-35.

40. Varzari Pantelimon. Elita politică și birocrăția în contextul realizării reformelor democratice (cazul Republicii Moldova). Chișinău, 391 p.

41. Ceban Cristina. Dreptul Organizațiilor Internaționale. Chișinău, 2012, 305 p.

Prezentat: 25 iulie 2013.

E-mail: juc.victor@gmail.com